

סימן יג

בדין פורע חובו של חבירו

ראשי פרקים

- א. בחוב מזונות ובשאר חובות
- ב. כשהפורע מוחזק בממון הלוח
- ג. שעבודא דרבי נתן ע"י ביהמ"ש

בענין ראובן שהיה בידו ממון של שמעון, ושמעון חייב ללוי. הלך ראובן, וע"פ פס"ד של בימ"ש, פרע את אשר בידו ללוי. כעת תובע שמעון את ראובן שישלם לו את הסכום שבידו, וטענתו שלוי לא ידע כלל מהחוב שחייב לו ראובן, וראובן הוא זה שהלך רכיל וגילה ללוי ואמר לו שהוא מוכן לפרוע מהכסף של שמעון שבידו, והרי זה כפורע חובו של חבירו.

ראובן מודה שהוא זה שגילה ללוי, אך טוען שכך ראוי לעשות ומצוה קעביד לפרוע חובו. ועוד, שהרי ע"פ דין שעבודא דרבי נתן יכול לוי להפרע ממנו. על-כך עונה שמעון שכל זה אם היה חיוב ע"פ בית דין, אך כאשר היתה תביעה נגדו בביהמ"ש, אין כאן חיוב ע"פ דין, ודין שעבודא דרבי נתן הוא דין לבית דין, וכל עוד לא פסקו בית דין שעל ראובן לפרוע חובו, דינו כפורע חובו של חבירו וכמבריא ארי.

א. בחוב מזונות ובשאר חובות

תנן בכתובות קז, ב: מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו, חנן אומר איבד את מעותיו. נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול. א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם. א"ר יוחנן בן זכאי, יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי. ובגמרא הקשו מהמשנה של המוטרד הנאה מחבירו שיכול לפרוע את חובו, דהא מרויחו במה שפורע את חובו של מי שמוטרד ממנו. ותירצה הגמרא דאליבא דחנן שאינו צריך להחזיר חובו, שרי ליה למיעבד הכי, דכיון שאין צריך לשלם לו חובו, אע"פ שמהנו, "אינו אלא גרמא בעלמא, שע"י שפורע זה לבעל חובו מיפטר" (כתובות קח, א, תוס' ריש ד"ה הא מני). ובנדרים לג, ב תירץ רבא דאפילו אליבא דבני כהנים, במשנה מיירי דיהיב ליה על-מנת שלא לפרוע, שהמלוה הלוח ללוח באופן שלא יוכל לכופו לפרוע, וכיון דאי בעי לא פרע ליה, לאו מידי יהיב ליה למוטרד (עיי' שם ברש"י ובר"ן).

והתוס' הנ"ל הביאו מחלוקת ראשונים אם דין פורע חובו של חבירו שהניח מעותיו על קרן הצבי, הינו דוקא בחוב מזונות או גם בשאר חובות. דעת ר"ת דדין זה הוא דוקא בחוב מזונות, דאף שחיוב פורע שייך רק בפסקו לה בית דין, וא"כ אין הבעל יכול לטעון מי יימר שאני חייב לה, מ"מ יכול הבעל לטעון שאם לא היתה מוצאת מי שילוח לה, היתה דוחקת עצמה ומצמצמת, אבל בהלואה שאינה בחוב מזונות, גם חנן מודה דלא איבד מעותיו, דהנאה

גמורה היא הואיל ולא יכל להפטר בשום ענין. ופירש דהגמרא תירצה דמתניתין דמודר הנאה מיירי באופן של חנן, והיינו בחוב מזונות.

ורבי"א הביא ראיה מהירושלמי (פרק בתרא דכתובות ה"ב) דאף בבע"ח, אם פרע שלא מדעתו, הניח מעותיו על קרן הצבי, ואפילו לבני כהנים גדולים דוקא באשתו חייב לפרוע, דלא עלה בדעתו שתמות אשתו ברעב, משא"כ בבע"ח "מפייסנא ליה ומחיל". וכן נראה שמחלוקת ראשונים בדין זה מדברי התוס' בסוגיא שם בכתובות (ד"ה חנן) שהקשו על דברי חנן מדין יורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות, דשמין לו כאריס, דהתם השבח הוא בעין, ובפרוע הרי הוא כמבריא ארי מנכסיו. והקשו התוס' מכמה מקומות בש"ס דמבואר שחייב לשלם לחבירו מה שהציל מנכסיו. וכתבו דלדברי ר"ת ניחא דדין זה הינו דוקא במזונות, ולחולקים על ר"ת תירצו באופן שונה, עיי"ש.

והרי"ף (כתובות סג,ב בעמוה"ר) הביא את הירושלמי (הני"ל) בפרוע שט"ח לחבירו שלא מדעתו, ומשמע דס"ל דדין זה הינו בכל חוב וכדברי הירושלמי, ועיי"ש בר"ן. וכן פסק הרמב"ם בה"ל מלוה ולוה (כו,ו), וז"ל:

"וכן הפרוע שטר חובו של חבירו שלא מדעתו, אפילו היה החוב על המשכון, אין הלואה חייב כלום ונוטל משכונו בחינם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו, שמא היה הלואה מפייס את המלוה ומוחל לו."

ומבואר בדברי הרמב"ם שאף בחוב שאינו של מזונות, אם פרע שלא מדעת לוח, הפסיד מעותיו. וכן פסק בשו"ע חו"מ קכח,א, וכן פסק הרמ"א שם, דלא כר"ת והרא"ש (כתובות יג,ח) שהביא את דעת ר"ת ואת תרוצו דגמרא דידן פליג אירושלמי.

והסמ"ע (קכח,ג) פסק כדעת ר"ת והרא"ש (עיי'ן דרישה ס"ק א), ובפרט שמהרי"ו שהיה בתרא גם פסק כמותם. ובש"ך שם (ס"ק ה) הביא יותר משלושים פוסקים הסוברים דהפסיד מעותיו, "ואפילו תפס הפרוע מפקינן מיניה ... וא"כ פשיטא דהחולק בטל בשלשים". וגם מהרי"ו בתש" (סי' קסז) לא פסק להדיא כדעת ר"ת אלא צרפו לסניף, וכיון שהפרוע מוחזק יכול לומר קים-לי כמותם. ובזה פליג עליה הש"ך וס"ל דאינו יכול לטעון קים-לי כנגד דעת כל הני רבוותא דס"ל דהפסיד מעותיו.

אמנם אליבא דרבא בגמ' נדרים לג,ב מוכח דרק בגוונא שהלואה לו על-מנת שלא לפרוע, דהיינו שאינו יכול לכופו ללוה לפרוע למלוה, אבל בכל הלואה שיוכל לכופו, אינו יכול לטעון מפייסנא ליה ומחיל. י"ל דרבא תירץ אליבא דבני כהנים גדולים ואוקמא למתניתין לדברי הכל, ואנן קיי"ל כחנן, וע"כ בכל גוונא הוי מבריא ארי.

ובפשטות נראה בסברת הירושלמי "מפייסנא ליה ומחיל" - דאדם העושה טובה לחבירו, חייב חבירו לשלם רק באופן שהועיל לחבירו, וכגון ביורד לשדה חבירו אפילו שלא מדעתו, יש כאן שבח מוכח וע"כ חייב לפרוע ע"פ דיני "יורד". וכך בכל פעולה ופעולה, חובת ההוכחה היא על הפועל ולא על הנהנה. וע"כ כאשר פרע חובו של חבירו, כיון שיכול הלואה לטעון שהיה מפייסו, תו לא הועיל ללוה. ומדברי הרמב"ם נראה לדייק שאפילו לא טוען הלואה "מפייסנא

ליה ומחיל" אלא שאינו רוצה לפרוע ללא נתינת טעם כנ"ל, מ"מ אכן טענין ליה. דכיון שאין התועלת ניכרת כאן, שוב אין הלוח חייב לפרוע, וכיון שיש כאן צד שלא היה תועלת, איבד זה מעותיו. ועיין נדרים (לג, ב) בתוס' ד"ה חנו, שהקשה על חנו מהא דב"מ צג, ב ברועה שהקדים ברועים ומקלות, חוזרין ונוטלין שכון מבעה"ב, ומדוע לא נאמר שהרועה הבריח ארי מנכסי בעה"ב ופטור בעה"ב. ותירצו בתוס' :

"וי"ל דלאו מבריח הוא כיון דברי היזקא, שאם לא הקדים, הארי היה אוכל הבהמות, והיכא דלא ברי היזקא, שהארי אינו ממש עומד ומזומן, ואינו מצילו כ"א מפחד הארי, לא הוי ברי היזקא."

ובהמשך התוס'; דבפרוע חובו, כיון שיכול לומר פייסין ליה דמחיל לי, ואפילו בתופס בע"ח משכון, מפייסנא לי דהדר משכונני, לא ברי היזקא, ולכך הוי מבריח ארי. וכן מבואר בתוס' בב"ק נח, א (ד"ה אי נמי) שחילקו בין נזק ברור ללא ברור, עיי"ש מבואר מדברי התוס' דתביעת הפרוע הינה רק במקום דהוי ברי היזקא, ובודאי היה ניזוק זה שפרעו עבורו אילולי פרעו עבורו, משא"כ בפרוע חובו, דכיון דאפשר דהיה מפייסו, תו לא הוי ברי היזקא. [ומדברי התוס' בב"ק נח, א הנ"ל מבוארת סברא נוספת, דמבריח ארי כפרוע חובו, כיון שעשה כן מדעתו, חשיב כיורד מלכתחילה שלא על-דעת לפרוע, וצ"ע. ומ"מ סברת התוס' בהמשך היא כנ"ל].

ב. כשהפרוע מוחזק בממון הלוח

לפ"ז לכאורה כאשר יש ביד הפרוע ממון של הלוח, ופרוע למלוח, כיון שאין הפרוע תובע למי שפרע בעבורו, אלא הלוח הוא שתובע לפרוע שיחזיר מעותיו, אין בכח טענתו "מפייסנא ליה ומחיל", להוציא ממון מהפרוע, דכל טענת מפייסנא היא טענת ספק, ובמקום שהפרוע תובע ללוח, יכול הלוח להחזיק בממון שבידו בטענה שלא הועיל לו כלום ולא הוי ברי היזקא, משא"כ כשהלוח הוא התובע, אין בטענה זו שכל מהותה ספק, כדי להוציא מיד הפרוע.

וכך מבואר בתשי' מהרי"ו (סי' קסו - הובאו דבריו להלכה ברמ"א חו"מ קכח, סוס"ק א), וז"ל :

"ואל תשיבני שמקצת רבותינו פסקו הפרוע חובו של חבירו דפטור מלשלם לו - היינו משום שלא היה ביד הפרוע כלום משל הלוח, מסתמא אמדו רבנן דעתיה שהיה בדעתו לפוטרו, אבל הכא בנדון דידן כיון שהיה ביד לאה משל רחל, סתמא דמילתא דדעתה לפרוע ממה שבידה מממון רחל. ועוד, הא פליגי ר"ת ור"י וס"ל הפרוע חובו של חבירו דצריך לשלם."

מבואר מדברי המהרי"ו בסברת הפרוע חובו של חבירו פטור, דאמדין דעתיה שהיה בדעתו לפרוע שלא ע"מ להפרע ממנו (עיין תוס' בב"ק נח, א הנ"ל), ואומדן דעת זה הינו דוקא בלא היה ביד הפרוע כלום משל הלוח, אך כאשר היה בידו, ודאי כוונתו לפרוע ממה שבידו. וכן נראה מדברי מהרי"מ אלשיך בתשי' (סי' קיג), שהשיב בדין פרוע חובו של חבירו, וז"ל :

"לא אמרו כך אלא בפורע משלו, כמו שדקדקו בלשונם שאמרו הניח מעותיו, דהיינו משלו, שאינו יכול אח"כ להוציא מהלוה, אבל מי שפורע ממה שהוא חייב חוב של הנושה בו, מה שעשה עשוי. וז"ל מה"ר ב"י (סי' קה), כתב הרשב"א בפרק שור שנגח דו"ה (דף מ) ... שמעינן מהא דאילו רצה בע"ח או נפקד דראובן לפרוע ממה שיש בידו למי שנושה בראובן, אע"פ שלא תבעו בדין, הרשות בידו, וכן נראה מדברי הראב"ד ..."

מבואר דס"ל דכשיש לו בידו, לא חשיב הניח מעותיו על קרן הצבי, ואין הלוה יכול לתבוע מהפורע שיחזיר לו מעותיו. אלא שהמהר"ם מלובלין בתש"י (סי' כב ד"ה ואומר אני) כתב דדברי המהרי"ו "צריכים ישוב להסכימם עם הטעם שכתב בירושלמי, אלא שאין עתה עת להאריך בזה". והיינו דלפי טעם הירושלמי דמפייסנא ליה ומחיל, טענה זו כוחה יפה גם אם יש לו בידו.

וכן נמצא בתש"י מהר"א ששון סי' עו; "דזיל בתר טעמא דהויא משום דמפייס הוינא ומחיל לי, א"כ מה לי היה חייב הפורע ומה לי לא היה חייב, הרי פרע שלא מדעתו, וטעמא דמפייס הוינא במקומה עומדת". והביא המהר"א ששון צד לומר דהפרעון כשבידו הוי כאילו הלוה עצמו פרע, אך דחה סברא זו. והקשה המהר"א ששון ממש"כ הב"י חו"מ סי' קכח דמי שמפרנס יתום בתוך ביתו, דאין המפרנס יכול לתבוע מה שפרנס, היינו כשלא היה בידו משל היתום, וא"כ מוכח דבהיה בידו, אין לו דין של מבריח ארי. הא ליתא, דביתום אין טעם של מפייסנא ליה ומחיל אלא טעם של גמילות חסדים, וביש בידו אמרינן דלא פרנסו בתורת צדקה, משא"כ במקום שיש טעם של מפייסנא ליה ומחיל כגון בבע"ח, אין חילוק בין יש בידו לאין בידו, וזיל בתר טעמא. והביא שם רשב"א (הנ"ל בדברי מהר"ם אלשיך) דמדבריו נראה דאם יש לו בידו, רשאי לפרוע, עיי"ש במהר"א ששון דמ"מ נראה דעתו דלטעם מפייסנא ליה, אין חילוק בין יש לפרוע ממון הלוה או אין בידו.

ולכאורה למש"כ לעיל דטענת מפייסנא ליה ומחיל אינה טענת ודאי אלא ספק, ומחמת הספק אין הפורע יכול להוציא מיד הלוה, אתי שפיר דברי המהרי"ו, דכיון שהיה לפרוע בידו משל הלוה, אין הוא בא להוציא אלא להחזיק, ואדרבה הלוה בא להוציא ממנו, ואינו יכול להוציא ממנו בטענת ספק של מפייסנא ליה ומחיל.

ובש"ך קכח, ח דחה את השגת המהר"ם מלובלין על המהרי"ו, דעיקר טעמא דהפסיד מעותיו, דאמדוהו רבנן דעתיה דמסתמא לשם מצוה קעביד ודעתו לפטרו, וא"כ כיון דשל חבירו בידו, מסתמא אין דעתו לפטרו ולא הוי מבריח ארי, "ולא הוי מצי למימר מפייסנא הוינא ליה ומחיל". [ועיין במשיב דבר (ח"ג סי' יז ד"ה נחזור לענין) שהסיק כדברי המהר"ם מלובלין לענין בע"ח שאינו דוחק, וכדעת הרמ"א בבע"ח דוחק או אינו יהודי.] והביא הש"ך ראייה לדין מדברי הגהות מרדכי (כתובות סי' שיא) בדין מי שפרנס אשת חבירו דהניח מעותיו על קרן הצבי, וז"ל:

"מעשה באחד שפרנס את בתו, לבסוף תבע מחתנו מה שהוציא עליה, והיה החתן מסיק זוזי בחמיו, וטען חמיו אני פרנסתיה ממה שהייתי חייב לך מדר' נתן שמוציאין

מזה ונותנין לזה. והשיב רבינו שמחה שהדין עם חמיו, ואף אם לא היה חמיו חייב לו תופס, טענתו טענה מדרבי נתן, דרבי נתן שייכא אפילו בפקדון ...”

והביאו הב"י באהע"ז סי' ע והרמ"א שם ס"ח, והביא דבריהם הרמ"ע מפאנו בתש" (סי' פט ד"ה ועוד צריך לדעת), וכן פסק בתש" בנימין זאב (סי' תמד) לחלק בין לא היה לפורע ממעות הבעל להיכא "דהיו לו ממעותיו". ועיין בנתיבות משפט קמח, ד שכתב דאפילו תפס אח"כ הבעל מהאב כנגד חובו שהיה חייב לו, מ"מ לא הניח האב מעותיו על קרן הצבי ומוציאין מהבעל, דאזלינן בתר שעת הפרנסה, וכיון שבשעה שפירנסה היה חייב לבעל, משל בעל פירנסה.

ונראה בטעם דין זה כמש"כ לעיל, שסברת פורע חובו שלא מדעתו הינה מכח טענת ספק, שיאמר הבעל מדוע פרעת, הייתי מוצא פורעים אחרים או דרך אחרת להשתמט מן החוב. וטענה זו הינה טענת ספק כמש"כ, וע"כ אין יכולים להוציא מהחייב. משא"כ כשיש ביד הפורע ממון החייב, אין הפורע מוציא אלא החייב בא להוציא מיד הפורע את ממונו, ובכי הא לא מועילה לו טענת הספק. אלא דלפ"ז צ"ע מדוע לא יהני תפיסה מאוחרת של החייב מהפורע, כיון דכעת בא הפורע להוציא מיד החייב, יטען לו טענת ספק הנ"ל, והחייב הוא המוחזק בממון. ונראה דאזלינן בתר שעת לידת הספק, ובשעת לידת הספק אמרינן שיצא הפורע בממון שבידו והרי הוא כפורע למלוה את ממון החייב ותו לית ליה גביה מידי, והיינו שיש כאן את הסברא הנ"ל, וכן מטעם שעבודא דרב נתן, כמש"כ רבינו שמחה.

ומ"מ לסברת הש"ך דאזלינן בתר כונת הפורע, וכאשר אין בידו ממון החייב אמרינן מצוה קעביד, וכשיש בידו ממון החייב אמרינן דפרע ממונו, והיא אומדן בכוונת הפורע, א"כ ודאי דאזלינן בתר שעת הפרעון, שאם היה הפורע חייב לחייב בשעת הפרעון, א"כ לא היתה כוונתו בפריעה לשם מצוה, וע"כ לא מהני מה שתפס אח"כ החייב מהפורע, דבתפיסתו לא השתנתה כוונתו.

ובתש" שרידי אש (ח"ג סי' סד) הקשה על הסברא שפורע חבירו אין זה מצילו מן ההפסד, שלכאורה הדברים אינם מובנים, שהרי הצילו מהפסד מעות שצריך היה לשלם חובו. ותירץ השרידי אש, וז"ל:

"ונראה שכוונת הר"י, שהבעל יכול לומר לפורע חובו מי בקש זאת מידך, והרי אני בעצמי יכולתי לפרוע, ומה הועלת לי שפרעת חובי ונעשיתי בעל-חוב לך, ובודאי היתה כוונתך לתת במתנה ולהצילני מצער, והצלה מצער היא כמו מבריח ארי."

וציין שם דהיינו סברת המהרי"ו והש"ך, דפורע חובו של חבירו פטור מפני שהיתה כוונת הפורע שלא להשתלם, שאם כוונתו להשתלם, הרי לא הועיל כלום, ומזה מוכח שהיתה כוונתו שלא להשתלם. והביא השרידי אש ראיה מדברי הרב המגיד בהלי' אישות יב, יט בזן אשת חבירו, דדינו כסילוק נזק וכפורע חובו של חבירו;

"וכן אין לומר בזה שישתלם לפי שההנה את האשה וזן אותה, לפי שהיא כבר היה לה מי שהיה מחויב לזונה והוא הבעל, ואילו לא זן אותה זה, היתה ניזונת מנכסי הבעל

או היתה לוח ואוכלת והוא פורע. נמצא שאינו מביא לה שום תועלת מחודש, שכבר היה לה מי שמחויב לעשות כן. סוף דבר הרי זה כפורע חובו של חברו ממש."

ולכאורה נראה שכוונת הרב המגיד דמזה הטעם שלא חידש כל חיוב, אין הזן יכול לתבוע את הבעל, אף שההנה את האשה, דכיון שהבעל היה מחויב לזונה, לא הביא לה שום תועלת מחודשת. וע"ז הסביר השרידי אש, דכיון שאין כאן הנאה מחודשת, אמרינן שכוונתו של הפורע למתנה.

לאמור לעיל, גם אם היה ראובן בא ללוי ופורע מיוזמתו את חובו של שמעון, אין לשמעון טענה על ראובן מדין פורע חובו של חברו, דכיון דיש בידו ממון החייב, ודאי שלא למתנה התכונן אלא לפרוע מממונו שבידו, ובכגון דא אין טענה של מברית ארי מנכסיו, ולא דמי לכל פורע חובו של חברו שהוא פטור.

ג. שעבודא דרבי נתן ע"י ביהמ"ש

והש"ך קכח, ח (הנ"ל) הסיק; "ופשיטא דהכא דינו של המהרי"ו והרמ"א אמת בלאו הכי מטעמא דרבי נתן". והביא הש"ך שתי ראיות דבכגון זה יכול לפרוע מדינא דרבי נתן. ראיה אחת מדברי הגהות מרדכי (הנ"ל) שחמיו פטור ויכול לפרוע מדינא דרבי נתן, ומוכח דדינא דרבי נתן יכול לפרוע אפילו בלא פסק בית דין אלא ביוזמתו, כפי שחמיו פרע לאשתו מזונות שהיה החתן חייב בהם. עוד ראיה הביא מדברי הגהות אשר"י (ב"ק ד, ד) שהביא מחלוקת הראשונים אם שעבודא דרבי נתן שייכא גם ביש לו ללוה לפרוע ממקום אחר, וכתב האו"ז; "ולאבא מרי נראה דאיירי רבי נתן אפילו ביש לו", דבכל ענין חל השעבוד ויכול לפרוע חובו. והש"ך לשיטתו למש"כ בחו"מ פו, דשעבודא דרבי נתן אפילו באית ליה ללוה נכסי אלא דאין מוציאין מן הלוה בעל-כורחו, משא"כ ברוצה הלוה לשלם.

ומבואר מהש"ך דשעבודא דרבי נתן יכול הלוה שני לגבות מהלוה של הלוה אפילו ללא בית דין, דכן מוכח מהמרדכי, וכן מוכח בנדון הש"ך שפורע למלוה מה שבידו, והתם פורע ללא בית דין. אלא שהמחבר בשו"ע חו"מ פו, ב פסק מדברי הר"ן בכתובות (ו, א) בעמוה"ר ד"ה לעולם) בגביה מדין שעבודא דרבי נתן, וז"ל:

"במה דברים אמורים כשאין לשמעון נכסים ליפרע ממנו, שסידרו לו ביי"ד והשביעוהו ולא מצאו אלא חוב זה (אע"פ שיש לו נכסים במדינה אחרת), אבל אם יש לו במדינה זו נכסים, אין ביי"ד נזקקים להוציא מזה ולתת לזה."

ומבואר בר"ן טעם הדין, דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. ובבי" (סי' פו) כתב דמייירי כשלא הגיע זמן הפרעון של חוב הלוה שני, דאי הגיע הזמן פרעון, אין לו דין של משועבדים, וכ"כ בש"ך ס"ק ז. ובסמ"ע ס"ק ה כתב דאף שהגיע זמן הפרעון, חשיב כמשועבדים. ועיין בתומים קכח, ג שהקשה על הש"ך (קכח, ח הנ"ל) על ראיתו מדברי המרדכי, דהמרדכי מייירי בלית ליה נכסים אחרים "או דס"ל כהנך פוסקים דאף בדאית ליה נכסי שייך דרבי נתן כנ"ל בסי' פו, אבל במה שאנו דנים עליו הוא בדאית ליה נכסי, ולפי דקיי"ל דבכהאי גוונא לא שייך דרבי נתן". ובתוך דברי התומים כתב לחלק בין דין פרעון כשיש ללוה נכסים לדין כאן, דכל הדין שאין פורעים מן הלוה שני כשיש ללוה נכסים הוא

תקנת הלוח שני, שאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, אך במקום שהלוח שני בא ופורע מעצמו, "מצי הך לוח שני אמר אי אפשי בתקנת חכמים ורוצה לפרוע לראשון, ושפיר משתעבד ליה".

ומבואר דהא דאין גובים מלוח שני באית ליה ללוח ראשון נכסים, הוא מתקנת חכמים שתיקנו כן עבור הלוח השני, והוא דין על הבית דין שלא להפרע מהלוח שני באית ליה לראשון נכסים, אבל השעבוד קיים גם באית ליה נכסים. וכאשר הפרע אינו חפץ בתקנה זו ופרע אף ללא חיוב בית דין, אין ללוח שני טענה לתבוע ממנו מה שפרע. וע"ע בב"י שכתב דטענת הפרע שאם לא היה משלם, היו בית דין מחייבים אותו לשלם מדינא דרבי נתן. והיינו אפילו אם מדינא דרבי נתן אין כאן זכות פרעון ללוח שני, מ"מ כיון שבית דין יכל לחייבו, תו לית כאן דין של פרע חובו של חבירו שלא מדעתו.

לאור האמור לעיל, גם אם נתיחס לגילוי שגילה ראובן ללוי אודות ממון שמעון שבידו כאל פרע חובו של חבירו שלא מדעתו, אין כאן מקום לתביעה מצד שמעון, ואין ראובן חייב לשלם לשמעון את הכסף שפרע ללוי עבור שמעון.

מסקנות

- א. נחלקו הראשונים אם דין פרע חובו של חבירו, דקיי"ל דהניח מעותיו על קרן הצבי, הוא דוקא בחוב מזונות או גם בשאר חובות.
- ב. לסברת הירושלמי, כיון שטוען הלוח דיתכן והיה המלוח מתפיס, היינו שאין הנאת הלוח מוכחת, וע"כ אין הלוח חייב לשלם לפרע. ואף אם לא טען טענה זו, טענינן ליה.
- ג. כאשר הפרע מוחזק בממון הלוח, אין בטענת מפייסנא למלוח כדי לתבוע את הממון מהפרע. ויש שאינם מחלקים בין אם מוחזק הפרע בממון הלוח אם לאו.
- ד. יש הסוברים דהפרע ודאי התכוין לשם מתנה, משא"כ במוחזק בממון הלוח.
- ה. דעת הש"ך דמ"מ יכול המחזיק בממון הלוח, לפרוע מדין שעבודא דרבי נתן.
- ו. אף לסוברים שאין דין שעבודא דרבי נתן כשיש לראשון נכסים, הטעם הוא מתקנת חכמים לטובת הלוח השני, אך אם אינו חפץ בתקנת חכמים, יכול לפרוע בניגוד לרצון הלוח הראשון.